

MOT ETT FORMELLT SKRIVANDE

Innehållsförteckning

MOT ETT FORMELLT SKRIVANDE	1
VAD INNEHÅLLER BLOCKET?	2
SVENSKA 3: CENTRALT INNEHÅLL OCH KUNSKAPSKRAV	2
KAPITEL 1: OM SAKPROSA	4
<i>Vad är sakprosa?</i>	4
<i>Fakta kontra fiktion</i>	4
KAPITEL 2: SPRÅK OCH STIL I VETENSKAPLIGA TEXTER	6
<i>Att skriva vetenskapligt – förslag på uppgifter</i>	6
KAPITEL 3: REFERAT, CITAT OCH KÄLLHÄNVISNINGAR	10
<i>Öva på att ange källa</i>	10
<i>Ange källa i pm</i>	10
<i>Textkällor</i>	11
KAPITEL 4: BLI SÄKER PÅ PM	12
<i>Öva inför nationella provet</i>	12
KAPITEL 5: BLI SÄKER PÅ VETENSKAPLIG UPPSATS	13
<i>Uppsatsmall</i>	13
<i>Den viktiga planeringen</i>	13
KOPIERINGSUNDERLAG: UPPSATSMALL	14
KOPIERINGSUNDERLAG: KÄLLFÖRTECKNING TILL TEMAT ARBETE, KLASS OCH UTANFÖRSKAP	15

Vad innehåller blocket?

Blocket "Mot ett formellt skrivande" innehåller sex kapitel:

- 1) "Om sakprosa"
- 2) "Språk och stil i vetenskapliga texter"
- 3) "Referat, citat och källhänvisningar"
- 4) "Bli säker på pm"
- 5) "Bli säker på vetenskaplig uppsats"
- 6) "Bli säker på essä"

Det huvudsakliga syftet med blocket är att ge eleverna träning i att skriva sammanhängande och väl disponerade texter av vetenskaplig karaktär. Blocket lotsar eleverna genom de olika delarna som ingår i processen med planera, förbereda och presentera en utredning. Här ingår att samla och sovra material, källkritiskt granska information och anpassa sitt språk efter de krav som ställs på det vetenskapliga skrivandet.

Blockets tre första kapitel ger de grundläggande redskap som eleverna behöver för att kunna ta sig an större skrivuppgifter, medan de tre efterföljande är mer specifika och behandlar varsin texttyp. Arbetsgången bör alltså vara sådan att eleverna först arbetar med de tre inledande kapitlen och först därefter ger sig i kast med något av de tre följande. Under skrivarbetet kan eleverna sedan gå tillbaka till de tidiga kapitlen och repetera sina kunskaper. Blockets kapitel är också skrivna för att fungera som stöd i förberedelserna inför nationella provets skriftliga delprov.

Det första kapitlet, "Om sakprosa", repeterar elevernas kunskaper vad gäller skillnaden mellan sakprosa och skönlitteratur. Eleverna får läsa vad som kännetecknar sakprosatexter i allmänhet och vetenskapliga texter i synnerhet.

Det andra kapitlet, "Språk och stil i vetenskapliga texter", ger eleverna handfasta tips till hur de skriver texter med formell stil, medan det tredje kapitlet, "Referat, citat och källhänvisningar", ger eleverna träning i att hantera källor. I kapitlet finns en större referatövning där det handlar om att anpassa referatet efter en viss frågeställning. Kapitlet avslutas med två källkritiska guider.

De följande kapitlen presenterar tre olika vetenskapliga texttyper. Dessa behandlas i varsitt kapitel med rubrikerna "Blir säker på pm", "Bli säker på vetenskaplig uppsats" och "Bli säker på essä". I kapitlet om pm finns ett tema som klassen med fördel kan arbeta med som förberedelse inför delprov A i det nationella provet.

Svenska 3: Centralt innehåll och kunskapskrav

Blocket "Mot ett formellt skrivande" anknyter i första hand till den andra, tredje och fjärde punkten i det centrala innehållet i kursen Svenska 3:

Centralt innehåll

- Viktiga generella drag som rör disposition, språk och stil i texter av vetenskaplig karaktär.
- Läsning av och arbete med texter, vilket inkluderar strukturering, sovring, sammanställning, sammanfattning och källkritisk granskning.
- Skriftlig framställning som anknyter till den vetenskapliga texttypen och som behandlar någon aspekt av svenskämnet.

Blocket anknyter i första hand till följande kunskapskrav (indelat i fyra stycken som rör olika delar av arbetet med texter av vetenskaplig karaktär):

Betyg E	Betyg C	Betyg A
Elever kan med viss säkerhet samla, sovra och sammanställa stora mängder information från olika källor och kan med utgångspunkt från detta skriva texter av vetenskaplig karaktär och andra texter.	Elever kan med viss säkerhet samla, sovra och sammanställa stora mängder information från olika källor och kan med utgångspunkt från detta skriva texter av vetenskaplig karaktär och andra texter.	Elever kan med säkerhet samla, sovra och sammanställa stora mängder information från olika källor och skriver med utgångspunkt från detta texter av vetenskaplig karaktär och andra texter.
Texterna är sammanhängande och har tydligt urskiljbar disposition . Texterna är dessutom till viss del anpassade till syfte, mottagare och kommunikationssituation.	Texterna är sammanhängande och väldisponerade . Texterna är anpassade till syfte, mottagare och kommunikationssituation.	Texterna är sammanhängande och väldisponerade . Texterna är dessutom väl anpassade till syfte, mottagare och kommunikationssituation.
Eleven kan värdera och granska källor kritiskt, tillämpa regler för citat- och referatteknik samt i huvudsak följa skriftspråkets normer för språkriktighet. Eleverna behandlar källorna på ett rimligt sätt och drar relevanta slutsatser utifrån källmaterialet.	Eleven kan värdera och granska källor kritiskt, tillämpa regler för citat- och referatteknik samt i huvudsak följa skriftspråkets normer för språkriktighet. Eleverna behandlar källorna på ett rimligt sätt och drar relevanta slutsatser utifrån källmaterialet.	Eleven kan värdera och granska källor kritiskt, tillämpa regler för citat- och referatteknik samt i huvudsak följa skriftspråkets normer för språkriktighet. Eleverna behandlar källorna på ett skickligt sätt och drar relevanta slutsatser utifrån källmaterialet.
Språket är varierat och innehåller goda formuleringar .	Språket är klart och varierat samt innehåller goda formuleringar .	Språket är träffsäkert, klart, varierat och över lag välformulerat .

Kapitel 1: Om sakprosa

Vad är sakprosa?

På sidan 91 finns en lista över vad som kännetecknar sakprosatexter. Ett sätt att inleda arbetet med kapitlet är att låta eleverna på egen hand reflektera över begreppet sakprosa och göra egna listor över vad de anser kännetecknar sakprosatexter. Här är ett förslag på hur ni kan gå tillväga:

1. Dela in klassen i mindre grupper.
2. Be varje grupp skriva upp så många olika typer av sakprosatexter de kan komma på. De kan till exempel börja med att tänka på vilka slags texter som finns i en tidning, och sedan fylla på med texter som är vanliga inom utbildning.
3. Låt grupperna därefter göra listor med sådant som kännetecknar sakprosatexter. Be dem tänka på hur sakprosatexter skiljer sig från skönlitteratur.
4. Låt varje grupp redovisa och titta sedan igenom rutan på sidan 91.
5. Diskutera gärna avslutningsvis vad som skiljer en text i en tidning från en vetenskaplig text.
6. Gå vidare genom att låta eleverna läsa och arbeta med sidorna 86–92.

Fakta kontra fiktion

På sidan 87 förs ett kort resonemang om skönlitteratur med sanningsanspråk. *Siri* av Lena Einhorn, som eleverna får läsa ett utdrag ur, är ett exempel på en roman som baseras på verkliga personer och händelser. Samtidigt lanseras boken som en "roman".

I pocketutgåvan av *Siri* (Norstedts 2012) finns en intervju med författaren. Där får hon bland annat frågan om hur hon som romanförfattare närmade sig det historiska materialet. Här en del av hennes svar (med Smirnoff åsyftas Karin Smirnoff, dotter till August Strindberg och Siri von Essen.):

Vad beträffar fakta kontra fiktion: Bengt Ohlsson har sagt någonstans att för att komma sitt objekt riktigt nära ska man skriva en roman. Det är förstås en paradox, men delvis sant. Utifrån det publicerade material som finns spränger man barriärer. När jag är ute och föreläser får jag ofta frågan: Hur mycket är sant i boken *Siri*? Jag brukar svara att detta är min tolkning av det verkliga skeendet. Och ibland, när t.ex. Strindberg och Smirnoff talar emot varandra, måste jag göra ett vägval. Men jag upplever det själv som att jag är ganska trogen det historiska skeendet, med det förbehåll jag angett. För övrigt måste man nog säga att även fakta är en stor del fiktion, man gör alltid val.

Låt eleverna få ta del av Lena Einhorns svar och reflektera över det hon säger. Här är förslag på frågor att diskutera:

1. Varför kan en författare till en roman komma sina personer närmare än en författare till en faktabok? Håller ni med om att det är så?
2. Vilka friheter får en romanförfattare ta för att komma personerna "riktigt nära"?
3. Är det viktigt att en roman som bygger på verkliga händelser är "trogen det historiska skeendet"? Varför då?

Tips! På sidan 186 finns en uppgift där eleverna ska komma på romaner och filmer som utger sig för att bygga på verkliga händelser. Låt gärna eleverna göra den uppgiften i anslutning till läsningen av utdraget ur *Siri*.

Kapitel 2: Språk och stil i vetenskapliga texter

Att skriva vetenskapligt – förslag på uppgifter

På sidorna 101–107 ges ett antal grundläggande råd vad gäller språket i vetenskapliga texter. Här är förslag på uppgifter att göra under varje punkt.

1. Dela in texten i stycken

På sidan 102 konstateras det att varje stycke ska behandla en huvudtanke. Samtidigt kan det ibland vara svårt att avgöra om ett stycke är för långt eller för kort.

Språkkonsulten Jenny Forsberg tipsar i sin bok *Tydliga texter: snabba skrivtips och språkråd* om rubrikformuleringsknepet. Det är ett knep för att testa om ett stycke behandlar en huvudtanke eller inte.

Så här går det till: Prova att formulera en rubrik för stycket. Går det att sätta en tydlig rubrik är stycket förmodligen lagom långt. Är det däremot svårt att sätta en rubrik saknar stycket en huvudtanke och bör därför slås ihop med stycket före eller efter. Blir rubriken tvärtom för lång har skribenten troligen klämt in för mycket information. I så fall bör stycket delas upp i två kortare stycken.

En tumregel är att stycken i vetenskapliga texter vanligen är längre (eftersom resonemangen vanligen är längre) än i till exempel journalistiska texter.

Låt eleverna testa rubrikformuleringsknepet i anslutning till Diskutera-uppgiften på sidan 107. När de har delat in texten i stycken får de uppgiften att sätta rubriker på sina olika stycken och sedan jämföra i klassen.

Om man utgår från styckeindelningen på sidorna 8–9, där övningstexten är hämtad ifrån, skulle några förslag på rubriker kunna vara:

- Stycke 1: *Stort intresse för retorik* eller *Retorik – populärare än någonsin*
- Stycke 2: *Kommunikation i vår tid* eller *Retoriken passar vår tid*
- Stycke 3: *Retoriken under antiken* eller *Retoriken utvecklades under antiken*
- Stycke 4: *Retorikens stora räckvidd* eller *Utvidgad syn på retorik*

2. Var saklig och redovisa källor

En av tumreglerna för hur man skriver sakligt, är att undvika ordet "jag" (s. 103). Här är ytterligare några exempel på meningar som innehåller ordet "jag". Elevernas uppgift att formulera om så att ordet "jag" undviks och att stilen överhuvudtaget blir klar och koncentrerad). Förslag på omformuleringar ges i parenteserna.

- Jag har disponerat min uppsats på följande sätt ... (*Uppsatsen har följande disposition ...*)
- I det här pm:et kommer jag att undersöka vilka attityder som många ungdomar har till det könsneutrala pronomet hen. (*Den frågeställning som detta pm vill utreda är vilka attityder ungdomar har till det könsneutrala pronomet hen.*)
- Jag kommer att jämföra hur de båda teaterpjäserna berättar om och skildrar krig och krigets villkor. (*Syftet är att jämföra hur de båda pjäserna skildrar krig och krigets villkor.*)
- I min undersökning har jag kommit fram till att många ungdomar använder Wikipedia. 85 % av de som svarade på min enkät säger att de använder Wikipedia

minst en gång i veckan. (*Undersökningen visar att många ungdomar använder Wikipedia. 85 % av informanterna använder Wikipedia minst en gång i veckan.*)

3. Skriv klart och koncentrerat

På sidan 104 får eleverna se hur en ganska pratig text kan formuleras om för att bli mer koncentrerad och få en mer formell stil. Här är ytterligare ett exempel på en pratig och ofokuserad text. Låt eleverna bearbeta den för att ge den större precision, klarhet och koncentration.

Jag har valt att skriva mitt pm om retoriken hos två av Sveriges ledande politiker. Jag har valt att jobba med partiledarna för Sveriges två största partier, Socialdemokraterna och Moderaterna. Först tänkte jag jämföra hur de svarar på frågor i intervjuer i tv, men sedan bestämde jag mig för att istället jämföra två tal. Jag valde talen som de båda höll under Almedalsveckan på Gotland i somras. I min jämförelse kommer jag att titta på hur de disponerar sina tal, vilket språkbruk och vilka stilfigurer de använder. Min frågeställning är hur de två partiledarna använder retoriken för att övertyga och nå ut med sina budskap.

4. Förklara och förtydliga

Om klassen har arbetat med kapitlet "Informera och undervisa", kan de återvända till uppgiften Diskutera på sidan 66. Vilka termer och begrepp valde de ut? Hur skulle dessa kunna förklaras och förtydligas?

Har klassen inte arbetat med just det kapitlet, men med det andra kapitlet i retorikblocket, kan de få göra uppgiften ändå, och välja ut termer och begrepp som är vanligt förekommande inom retoriken men som kan behöva förklaras för läsare som inte är så insatta. Uppmana eleverna att komma på konkreta exempel till vissa av begreppen.

Den lärare som vill kan passa på att låta eleverna läsa essän på sidorna 165–168 och framför allt låta dem ta fasta på den sjätte Samtala om texten-frågan på sidan 169. Vilka litteraturvetenskapliga termer och begrepp återfinns i texten utan att det ges några förklaringar? Hur skulle dessa kunna förklaras? Följ upp diskussionen med att låta eleverna läsa avsnittet "Språket i en essä" på sidan 173, där det ges några exempel på just litteraturvetenskapliga begrepp som förekommer i essän.

5. Håll ihop texten

På sidorna 105–106 finns en text från Språkrådets webbplats där sambandsmarkörerna är utmärkta. I anslutning till texten finns en lista med vanliga sambandsmarkörer och hur dessa kan kategoriseras utifrån vilken funktion de fyller i texten.

Ett sätt för eleverna att få öva sig på textbindning är att låta dem arbeta med några avsnitt i läroboken och själva plocka ut sambandsmarkörerna. Arbeta så här:

1. Låt eleverna läsa texten från Språkrådets webbplats och titta igenom listan över sambandsmarkörer på sidan 106.
2. Dela in klassen i fem grupper.
3. Låt varje grupp arbeta med varsitt avsnitt i *Svenska impulser* 3. Uppgiften är att plocka ut alla sambandsmarkörer och försöka kategorisera dem. Många av sambandsmarkörerna i de föreslagna avsnitten finns med i listan på sidan 106, men inte alla. I de fall orden inte återfinns i listan kan eleverna jämföra med exempelorden i listan för att försöka klura ut vilken kategori det rör sig om. Det

kan vara knepigt att kategorisera orden, och det kan inte heller vara det mest centrala. Det viktiga är att eleverna blir uppmärksamma på hur textbindningen i de olika avsnitten ser ut och vilken viktig funktion sambandsmarkörerna har för begripligheten.

4. Uppmärksamma grupperna på att det är lite olika många sambandsmarkörer i de olika avsnitten. Om en grupp blir klar med sitt avsnitt kan de ta sig an ytterligare ett avsnitt. Den lärare som vill kan låta varje grupp arbeta med alla fem avsnitt.

Grupp 1: Läs avsnittet "Vad är skönlitteratur" på sidan 183

Exempel på sambandsmarkörer: "först och främst" (samordning), "medan" (jämförelse), "på samma sätt" (jämförelse), "exempelvis" (exemplifiering), "och" (samordning)

Grupp 2: Läs avsnittet "Att läsa på olika nivåer" på sidan 191

Exempel på sambandsmarkörer: "först och främst" (samordning), "samtidigt" (jämförelse), "också" (samordning), "och" (samordning), "både ... och" (samordning), "på så vis" (orsak och verkan), "ju ... desto" (orsak och verkan).

Grupp 3: Läs avsnittet "Litteraturens genrer" på sidan 194

Exempel på sambandsmarkörer: "i sin tur" (jämförelse), "och" (samordning), "även" (samordning), "dessutom" (samordning), "till exempel" (exemplifiering).

Grupp 4: Läs avsnittet "Vår världs språk" på sidan 303 (från och med "Förenklat kan man säga att vissa språk ...")

Exempel på sambandsmarkörer: "på samma sätt" (jämförelse), "och" (samordning), "därför" (orsak och verkan), "också" (samordning), "exempelvis" (exemplifiering), "medan" (jämförelse), "men" (jämförelse), "även" (samordning), "bland annat" (exemplifiering), "eftersom" (orsak och verkan).

Grupp 5: Läs avsnittet "Varför förändras språk?" på sidan 306

Exempel på sambandsmarkörer: "men" (jämförelse), "varför" (orsak och verkan), "eftersom" (orsak och verkan), "och" (samordning), "en orsak" (orsak och verkan), "exempelvis" (exemplifiering), "också" (samordning).

6. Följ skriftspråkliga normer

En övning där eleverna får bekanta sig med och arbeta med en sida ur Svenska Akademiens ordlista, finns i läroboken på sidorna 108–109. Som komplement till den övningen följer här några förslag på andra övningar där eleverna får bekanta sig med och arbeta med de tips som ges i rutan på sidan 107.

Språkrådet

- Språkrådet ger ut boken *Svenska skrivregler*. Men på Språkrådets webbplats finns också en hel del språkhjälp att få. Ett exempel handlar om hur man kan hantera engelska ord på svenska. Låt eleverna titta igenom listan över engelska ord och gruppvis välja ut fem ord vars svenska ersättningsuttryck de av någon anledning fastnar för (för att de aldrig hört det svenska uttrycket förut, för att det låter kul, konstigt, fånigt etc.). Redovisa för varandra i klassen och motivera valen. Länk: <http://www.sprakradet.se/engelska-svenska>
- På Språkrådets webbplats kan man även söka svar på språkfrågor i Språklådan. Be eleverna formulera frågor och se vilka svar de får. De kan exempelvis ta reda på hur man skriver "pm" i bestämd form, hur man säger "fotnot" i plural, om man

får skriva "större än mig", när man ska skriva "före" och när man ska skriva "innan", om man får skriva "även fast" eller om det är tillåtet att skriva "kommer" utan infinitivmärket "att". Länk: www.sprakradet.se/frågelådan

Svenska Akademiens ordlista

- Låt eleverna bekanta sig med SAOL på nätet. De kan söka på ord, läsa om nya och strukna ord i senaste upplagan eller lämna förslag till nya ord i SAOL. Länk: http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_pa_natet
- Uppmana elever som har en smarttelefon att ladda ner SAOL-appen och bekanta sig med den i sin telefon.

Svenska datatermgruppen

- Ska man sätta punkt efter en webbadress som kommer sist i en mening? Kopplar man upp sig *mot* eller *till* webben? Loggar man *in* eller *på*? Är det okej att skriva *tweet* i en mer formell text? På Svenska datatermgruppens webbplats kan eleverna söka svar på hur aktuella datatermer bör hanteras på svenska. Det kan säkert finnas tillfällen då eleverna behöver använda datatermer i samband med skrivande av mer formella texter och därför kan det vara bra att känna till webbplatsen och hur den används. Ett sätt är att använda listan över frågor och svar som finns på webbplatsen.
Länk: <http://www.datatermgruppen.se/fragor-och-svar.html>
- Eleverna kan också skumma igenom ordlistan och bekanta sig med den information som finns där. Länk: <http://www.datatermgruppen.se/ordlista.html>

Kapitel 3: Referat, citat och källhänvisningar

Öva på att ange källa

På sidan 116 finns exempel på hur eleverna kan ange källor, till exempel när de skriver referat. Om eleverna känner sig osäkra på hur man gör är det bra om de får möjlighet att öva på det innan de går vidare och gör någon av de mer omfattande referatuppgifterna på sidan 123.

Låt eleverna skriva egna källhänvisningar med exemplen på sidan 116 som modell. Deras korta texter ska fungera som inledande rader av ett referat och innehålla en fullständig källhänvisning till den text som refereras. Betona att deras hänvisningar inte behöver innehålla förlagsort (där sådan finns) och att de hittar fullständiga källhänvisningar i *Textkällor* sist i läroboken.

Detta är en övning i att ange källor, inte att skriva referat, därför behöver eleverna inte läsa texterna särskilt noggrant utan det räcker om de skummar och bildar sig en uppfattning om vad texterna handlar om, så att de kan skriva någon eller några inledande rader om texternas innehåll.

Förslag på texter:

- "Så får du talet att svänga" av Camilla Eriksson, ur *Språktidningen* (s. 44–45)
- "Ge Raoul Wallenberg en egen dag i almanackan" av Birgitta Ohlsson ur *Dagens Nyheter* (s. 58–60)
- Utdraget ur Lena Einhorn's roman *Siri* (s. 87–88)
- Utdraget ur recensionen av Michael Ekman ur *Svenska Dagbladet* (s. 146–147)

OBS! I *Textkällor* anges årtal och datum till de två artiklarna ur tidskrifterna *Språktidningen* och *Forskning & Framsteg*, men inte tidskrifternas nummer. Detta är ändrat från och med *Svenska impulser 3* fjärde tryckningen. Hänvisningarna är ändrade till

Språktidningen 2012:9

Forskning & Framsteg Språken 2012:1

Ange källa i pm

I ett pm där skribenten använder Harvardsystemet, kan det vara viktigt att fästa elevernas uppmärksamhet vid det som sägs längst ner på sidan 126, att källhänvisningen måste infogas så smidigt som möjligt i texten så att inte läsningen störs. Låt gärna eleverna ta del av de exempel som ges på sidan 172, som är hämtade från essän "Människans fyrbenta spegel", som tydligt visar hur man som skribent kan variera sig i hur man infogar informationen om källorna.

Det är heller inte säkert att förlagsort eller sidhänvisning är nödvändig i hänvisningarna. Det viktigaste är att eleverna följer de instruktioner som ges i uppgiften. De tumregler som nämns på sidan 126 över vad som bör finnas med i en källhänvisning är just tumregler.

I arbetet med pm:skrivande, till exempel när eleverna arbetar med lärobokens tema "Arbete, klass och utanförskap", kan framför allt exemplen på sidorna 116 och 127 (tillsammans med s. 172, som redan nämnts) stå som exempel för hur det kan se ut.

Textkällor

Sist i läroboken, under rubriken *Textkällor* (s. 341), finns källhänvisningar till de flesta texter som finns med i läroboken. För kortare textutdrag saknas dock hänvisningar. Eftersom det kan vara en god idé att låta eleverna öva sig i källhantering, referatskrivande etc. med texterna i boken som utgångspunkt – och det då behövs fullständiga källhänvisningar – kommer här information om de sakprosatexter som saknas i *Textkällor*. Här kompletteras också med vissa uppgifter som saknas för några av texterna i *Textkällor*. Sidhänvisningarna i parenteserna syftar på var i läroboken texterna finns.

- Hasselrot, Anne-Marie, "Vilket värde har ordet?", *Klara*, 2004:5 (s. 56)
- Alice Bah Kuhnke, högtidstal 6 juni 2000 (s. 79–81)
- Lagercrantz, Olof (1979), *August Strindberg*, Stockholm: Wahlström & Widstrand (s. 90)
- Källstrand, Gustav (2012): *Medaljens framsida: Nobelpriset i pressen 1897–1911*, Stockholm: Carlsson Bokförlag (s. 128–129)
- Hinteregger, Johanna, "Människans fyrbenta spegel", *Gaudeamus*, 2010-09-08 (s. 165–168)
- Culler, Jonathan (2011), *Litteraturteori. En mycket kort introduktion*, Lund: Studentlitteratur (s. 184)
- Löfgren, Ingeborg, "Litteraturen lika farlig som livet självt", *Svenska Dagbladet*, 2009-01-19 (s. 189)
- Bergsten, Staffan (2007), *Den svenska poesins historia*, Stockholm: Wahlström & Widstrand (s. 235)
- Ekmanner, Agneta (1998), "Förvandlas – om skådespeleri". I: Birnbaum, Daniel & Zern, Leif (red.). *Försök om teater*. Stockholm: Bonnier Essä (s. 264)

Klara är Regeringskansliets internettidning.

Gaudeamus är Stockholms universitets studentkårstidning .

OBS! Det kan vara värt att notera att de exempel på källhänvisningar som läroboken ger i avsnittet "Att göra en källförteckning" (s. 130–131) inte helt överensstämmer med hur källorna anges i *Textkällor* (s. 341). Det finns inte ett givet sätt att ange källor på, utan olika institutioner, högskolor och universitet kan ha olika traditioner. Lärobokens exempel överensstämmer på det stora med hur källorna anges i texthäftet till det nationella provet i Svenska 3, medan förlaget (Sanoma utbildning) har sina rutiner för hur textkällor anges i läromedel. Det kan vara bra att uppmärksamma eleverna på det och samtidigt föra en diskussion om hur ni ska gå tillväga i svenskkursen.

Kapitel 4: Bli säker på pm

Öva inför nationella provet

I kapitlet finns ett tema, "Arbete, klass och utanförskap", med sex texter och tre avslutande uppgifter som är tänkta att påminna om hur uppgifterna formuleras i delprov A i det nationella provet. Tanken med temat är att det ska kunna fungera som ett övningsmaterial inför nationella provets skriftliga del.

I instruktionerna till det nationella provet A-del framgår det att eleverna ska:

1. presentera en frågeställning
2. välja ut och referera relevant information ur texthäftet
3. ange källor
4. dra en slutsats eller göra en jämförelse som bygger på referaten
5. använda ett språk som är anpassat till den vetenskapliga texttypen.

Arbetet med temat i *Svenska impulser 3* erbjuder möjligheter för eleverna att öva på just detta. Här är ett förslag på en arbetsgång för arbetet med temat:

1. Det är viktigt att eleverna har fått en chans att arbeta med de tidigare kapitlen i blocket (se s. 137) innan ni börjar jobbet med temat.
2. Introducera förslagsvis temat genom att låta eleverna reagera på och associera till orden "Arbete", "Klass" och "Utanförskap". En variant är att låta eleverna var och en för sig skriva ner några saker som de spontant tänker på när de hör de tre orden och sedan jämföra med varandra i klassen. Vilka associationer är positiva? Vilka är negativa? Hur hänger de tre orden samman?
3. Ytterligare ett sätt att förbereda eleverna för läsningen kan vara att ni tillsammans bläddrar er igenom temat och uppmärksammar bilderna (en för varje text). Vad föreställer de? Hur samspekar de med rubrikerna på de olika texterna? Vad berättar de om temats övergripande rubrik?
4. Låt eleverna var för sig eller i läsgrupper läsa texterna i temat. Stanna gärna upp och diskutera några eller samtliga texter i klassen.
5. Om eleverna arbetar i läsgrupper kan grupperna diskutera uppgifterna på sidan 155 innan var och en bestämmer sig för vilken uppgift de ska välja. Grupperna kan till exempel fundera över vilka av temats texter som kan vara intressanta att fokusera på i de olika uppgifterna.
6. Betona att det eleverna ska göra (oavsett uppgift) är att presentera sin frågeställning, välja minst två texter ur temat, referera relevant information från dessa texter, ange källor och dra slutsatser och göra jämförelser. I sina pm använder de ett språk som är anpassat till den vetenskapliga texttypen.

När eleverna anger källor använder de förslagsvis Harvardssystemet och utgår från de exempel som finns i läroboken (dels på s. 116, dels s. 127) på hur källhänvisningarna kan infogas i texten. Se även "Att ange källor i pm" tidigare i lärarhandledningen.

Fullständiga källhänvisningar till de sex texterna i temat finns i *Textkällor*. För den lärare som vill finns en lista över alla texterna som kopieringsunderlag sist i lärarhandledningen, som kan delas ut till eleverna.

Kopieringsunderlag: Källförteckning till temat Arbete, klass och utanförskap

Kapitel 5: Bli säker på vetenskaplig uppsats

Uppsatsmall

På sidorna 159–161 finns en genomgång av den vetenskapliga uppsatsens olika delar. Genomgången beskriver en disposition som fungerar för de flesta uppsatser. Sist i lärarhandledningen, som kopieringsunderlag, finns denna sammanfattad i en uppsatsmall som kan delas ut till eleverna. Fördelen är att de då har hela dispositionen samlad på en sida.

Kopieringsunderlag: Uppsatsmall

Den viktiga planeringen

På sidan 156 konstateras det att en vetenskaplig uppsats är mer omfattande än ett pm, som redovisar en större utredning med flera källor. Även om syftet i grund och botten är detsamma, är arbetet med en uppsats mer tidskrävande och kräver planering, struktur och tålamod. Det är därför kapitlet också innehåller en beskrivning av hur arbetsgången (s. 157–158) kan se ut.

På Skolverkets webbplats finns ett antal exempel på gymnasiearbeten, och där beskrivs just hur de olika eleverna har planerat sina arbeten och hur deras tidsplaner har sett ut. Låt gärna eleverna läsa någon eller ett par av dessa beskrivningar, till exempel arbetet om ungdomsspråk i spanska bloggar eller undersökningen om varningstexter i alkoholreklam. Det kan också vara intressant att titta på hur dessa elever formulerar sina frågeställningar.

Ungdomsspråk i spanska bloggar (elev på humanistiska programmet)

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.181529!/Menu/article/attachment/HU2.pdf

Varningstexter i alkoholreklam – effektiv åtgärd eller hyckleri?

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.181884!/Menu/article/attachment/EK1.pdf

Tips! På uppsatser.se finns tiotusentals examensuppsatser från svenska högskolor och universitet att söka bland. Sök efter ämnen. Här går det att hitta exempel på hur uppsatser kan disponeras, hur man kan formulera syften, göra källhänvisningar och använda språket i vetenskapliga texter.

Kopieringsunderlag: Uppsatsmall

★ Titelsida

Ange uppsatsens rubrik, ditt namn, skola, kurs samt din lärares namn.

★ Sammanfattning

Kort sammanfattning av hela uppsatsen. Sammanfattningen kan även ligga sist i uppsatsen.

★ Innehållsförteckning

Innehållsförteckningen ska innehålla samtliga rubriker. Förse kapitlen med siffror (1 Inledning) och avsnitten inom kapitlen med ny siffra (1.1 Syfte). Bilagor ska även tas upp i innehållsförteckningen.

★ Inledning

Inled gärna med en kort text som lockar in läsaren i ämnet. Därefter bör inledningen ha följande underrubriker:

- *Syfte och frågeställningar*: Presentera syftet med uppsatsen och formulera någon eller några frågeställningar.
- *Bakgrund*: Ge en kort bakgrund till ämnet och presentera eventuellt vad andra har skrivit om ditt ämne.
- *Metod och material*: Redovisa hur du har gjort din undersökning och vilket material du använt.

★ Avhandling

Detta är resultatdelen: gå igenom ditt material och redovisa vad du kommit fram till. Formulera lämplig rubrik för den här delen av uppsatsen och dela in kapitlet i minst ett par underrubriker.

★ Avslutande diskussion

Kommentera och diskutera dina resultat. Återknyt till inledningens syfte och frågeställningar. I den här delen ska ingen ny information presenteras.

★ Källförteckning

Källförteckningen ska innehålla alla de källor du använt dig av.

★ Bilagor

Har du gjort en enkät eller intervju ska din enkät eller dina intervjufrågor bifogas uppsatsen. Har du flera bilagor ska de numreras (Bilaga 1, Bilaga 2 etc.).

Kopieringsunderlag: Källförteckning till temat Arbete, klass och utanförskap

- ★ Alakoski, Susanna (2012). *Oktober i Fattig-Sverige. Dagbok*. Stockholm: Bonniers.
- ★ Arpi, Agnes (2012). "Vid flexibilitetens gränser". I: Bernhardt, Victor (red). *Skitliv*. Stockholm: Atlas.
- ★ Ekman, Michel. Den ofrivillige wallraffaren, *Svenska Dagbladet*, 2008-09-29.
- ★ Ibrahimović, Zlatan & Lagercrantz, David (2011). *Jag är Zlatan Ibrahimović. Min historia*. Stockholm: Bonniers.
- ★ Lerner, Thomas. "Vi gick på bio – inte på teater", *Dagens Nyheter*, 2012-06-19.
- ★ Nilsson, Magnus (2006). *Arbetarlitteraturen*. Lund: Studentlitteratur.